

Педагогічна вища освіта України 2022-2026 рр.: вектори розвитку

Чернов Микола Миколайович¹, Конопляник Леся Миколаївна²,
Пришупа Юлія Юріївна³

Опубліковано	Секція	УДК
12.01.2023	Освіта/Педагогіка	004:[371.134+372.4]

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7549817>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті визначено поняття «вектор розвитку педагогічної освіти» та представлено детальну типологію трансформаційних тенденцій, що характеризують сучасну систему вищої педагогічної освіти в Україні. На основі Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки проаналізовано реалізацію трансформаційних заходів, у тому числі стосовно і вищої педагогічної освіти. Визначено, що найбільш важливим векторами розвитку вищої педагогічної освіти в Україні у період 2022-2026 рр. є: інтеграція у європейський і світовий простір з урахуванням національних інтересів; покращення системи управління освітою та забезпечення автономії педагогічних закладів вищої освіти; забезпечення відкритості та доступності педагогічної вищої освіти; забезпечення професійного розвитку освітян; розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом усього життя; запровадження дуальної, змішаної, дистанційної форм освіти; інформатизація та діджиталізація освіти; запровадження інноваційних технологій.

Ключові слова: вектори розвитку, вища педагогічна освіта, освітній простір, євроінтеграція, інновації.

Pedagogical higher education of Ukraine in 2022-2026: vectors of development

Annotation. The article studies the current development of higher pedagogical education in Ukraine and describes significant tendencies for its further improvement. On the basis of scientific and pedagogical works on the problems of modern teachers' training, we determined the notion of «vector of development of pedagogical education» as tendency or trend of enhancement considering the current transformations and national peculiarities. The changes within the system of higher pedagogical education are distinguished according to its duration, level of execution, usage specification, method of changes introduction and internationalization

¹ асистент кафедри, Одеський національний медичний університет, медичний факультет 2, кафедра хірургії №1, <https://orcid.org/0000-0003-0187-8299>

² кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов і перекладу, факультет лінгвістики та соціальних комунікацій, Національний авіаційний університет, проспект Любомира Гузара 1, м. Київ, 03058, <https://orcid.org/0000-0002-3244-1965>

³ кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов і перекладу, факультет лінгвістики та соціальних комунікацій, Національний авіаційний університет, проспект Любомира Гузара, 1, Київ, 03058, <https://orcid.org/0000-0002-5617-4152>

level. According to the Strategy of development of higher education in Ukraine for the period of 2021-2031 the transformations are implemented in three stages. The second stage lasts until 2026 and it concerns introduction of new forms and methods within the educational process. Also, some changes deal with implementation of innovative technologies, informatization and digitalization of higher education. Certain steps are to be made in the context of introduction of institutional autonomy, stable financing of higher educational institutions, and development of efficient functioning of dual education, distance and blended learning. The attention is also paid towards popularization of continuous learning and maintenance of openness of education.

In recent future the attention is to be drawn towards the following vectors of development of higher pedagogical education in Ukraine: integration in the European and world education environment taking into consideration national interests; improvement of management system within the educational institution and their autonomy; maintenance of openness and availability of higher pedagogical education; professional development of teaching staff; improvement of system of continuous education; implementation of dual education, distance and blended learning; informatization and digitalization of higher pedagogical education, extensive usage of innovative technologies.

We have come to the conclusion that the period until 2026 will be important for realization of transformation strategies within higher pedagogical education, its approximation to the European and world standards regarding efficient training of future educators and enhancement of level of competitiveness of higher pedagogical institutions.

Keywords: vectors of development, pedagogical higher education, educational environment, integration, innovations.

Вступ

В останні роки Україна зіткнулася з серйозними економічними та політичними труднощами, а поширення коронавірусної хвороби COVID-19, повномасштабне вторгнення РФ та умови воєнного стану стали величезними викликами для освітньої галузі. На сьогодні педагогічна вища освіта – це складний соціальний механізм, який відіграє важливу роль у загальному прогресі суспільства. Сучасний стан розвитку педагогічного процесу вищої школи, актуальні тренди щодо глобалізації та демократизації системи освіти, технологічна та цифрова модернізація, вимоги щодо підвищення якості професійної діяльності освітян, конкурентноспроможність як важливе стратегічне завдання педагогічних закладів вищої освіти (далі - ЗВО) зобов'язують вищу школу вносити значні корективи в існуючу систему педагогічної освіти та окреслити вектори її розвитку на майбутнє.

Реформи вищої освіти стали ознакою її позитивного функціонування та формування європейсько-орієнтованого простору. Аналізуючи нормативно-правові акти та педагогічні знахідки щодо розвитку педагогічної вищої освіти в Україні, ми можемо стверджувати про актуальність окресленої наукової проблеми. Так, реалізація реформування педагогічної вищої освіти відбувається на засадах певних документів, які були прийняті в останні роки, а саме: «Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір» (2011 р.), «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки» (2012 р.), Закону України «Про вищу освіту» (2016 р.), Закону України «Про освіту» (2017 р.), Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки (2020 р.), Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022 р.), в яких визначено основні тренди поступу вітчизняної освіти, зокрема її інтеграція до європейського та світового освітніх просторів, формування гармонійно-розвиненої особистості як ключового індикатора сучасного прогресу суспільства.

Так, у своїх працях М. Альварес-Алонсо, Р. Стотт, І. Моралес-Муноз [1], П. Блоссфельд [2], К.-Л. Краусе [3], Т. Тіппетт та Дж. Лі [4] проаналізували загальні принципи розвитку вищої освіти. Водночас низка вчених (О. Волярська [5], О. Ольшанська, В. Павленко [6], О. Ісаєва [7], Г. Михайлишин, О. Кондур, Л. Серман [8], Є. Суліма [9], Н. Коломієць [10], М. Оляр [11]) збагатили педагогічну науку, досліджуючи напрями розвитку вищої освіти в Україні в умовах нестабільності та особливості імплементації інновацій в освітньому процесі. Окремі аспекти розвитку вищої освіти вивчали О. Нестуля, Н. Кононец [12], М. Шерман, І. Кдирова [13], Я. Довгенко, Л. Яременко [14], О. Бахмат, Л. Лісіна [15] (варіативні моделі організації освітнього простору), Н. Моспан, В. Огневюк, С. Сисоєва [16], С. Бадер, А. Олексієнко, К. Меренюк [17] (запровадження цифрових трансформацій в систему вищої освіти).

У працях дослідників М. Вовк [18], Н. Лазаренко [19], О. Сергійчук [20], Т. Мельник, Л. Пуховської, О. Ковтун, І. Білецької, Н. Ладогубець [21], О. Кравченко, І. Карпич [22]) визначено тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні, окреслено актуалітети її реформування та описано шляхи підвищення якості педагогічної освіти з урахуванням існуючих викликів та пріоритетних змін. Однак цілісна картина напрямів розвитку педагогічної вищої освіти в сучасних умовах наразі відсутня. Стає очевидним, що нині зусилля слід зосередити на досягненні національною вищою освітою нових якісних характеристик, які відповідають існуючим вимогам. Вивчення актуалітетів та орієнтація на якісні зміни у сфері педагогічної вищої освіти уможливають опис векторів її розвитку, викликів і перспектив подальших позитивних перетворень.

Мета статті – дослідити вектори розвитку педагогічної вищої освіти в Україні у найближчі роки та вичленити шляхи зростання її ефективності з урахуванням існуючих викликів.

Результати

Зміни, зумовлені науково-технічним прогресом, впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) в сферу освіти, глобалізаційними та інтеграційними викликами, появою нових ризиків, призвели до усвідомлення ролі вищої освіти, у тому числі педагогічної. Останнє десятиліття система вищої освіти зазнала низки змін, які зорієнтовані та стратегічну мету – забезпечення більш високого рівня освіти.

У ході аналізу науково-педагогічних праць щодо проблем підготовки сучасного педагога нами було уточнено зміст поняття «вектор розвитку педагогічної освіти», що передбачає тенденцію чи тренд розвитку, окреслену в ретроспективі її поступу і активізовано на сучасному етапі [18], зважаючи на існуючі трансформації підготовки майбутнього фахівця в галузі освіти в зарубіжних країнах та з урахуванням особливостей національної системи, акцентуючи увагу на необхідності підвищенні якості вищої педагогічної освіти в цілому та в умовах окремого закладу вищої педагогічної освіти. Зважаючи на це, з'ясуємо тенденції та перспективи розвитку вищої освіти, окреслені в нормативних документах та аналітичних матеріалах державних агенцій та неурядових організацій України та зарубіжжя (рис. 1).

Так, у звіті американської неурядової організації EDUCAUSE, завдання якої є модернізація вищої освіти «Horizon Report: 2019 Higher Education Edition», представлено шість ключових тенденцій розвитку вищої школи, які стосуються діяльності ЗВО, трансформації освітнього простору, імплементації інновацій [23]. У 2021 році Європейська асоціація університетів опублікувала звіт про очікувану трансформацію вищої освіти в країнах ЄС «Університети без стін: Візія-2030» [24], у якій перелічено основні напрями розвитку вищої освіти в європейському просторі до 2030 року. Вони

стосуються організаційних, економічних, управлінських та інтеграційних аспектів. Особливу увагу експерти приділили використанню інноваційних технологій.

Щодо українського законодавства, то згідно Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки окреслено такі стратегічні, операційні цілі та завдання вищої освіти України до 2031 року [25]: покращення системи управління освітою і забезпечення автономії ЗВО; забезпечення збалансованості ринку праці з вищою освітою; забезпечення якості і доступності вищої освіти; інтеграція науки, освіти і бізнесу для забезпечення економічного зростання країни; розвиток кадрового потенціалу ЗВО; розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом усього життя; інтеграція у європейський і світовий простір з урахуванням національних інтересів.

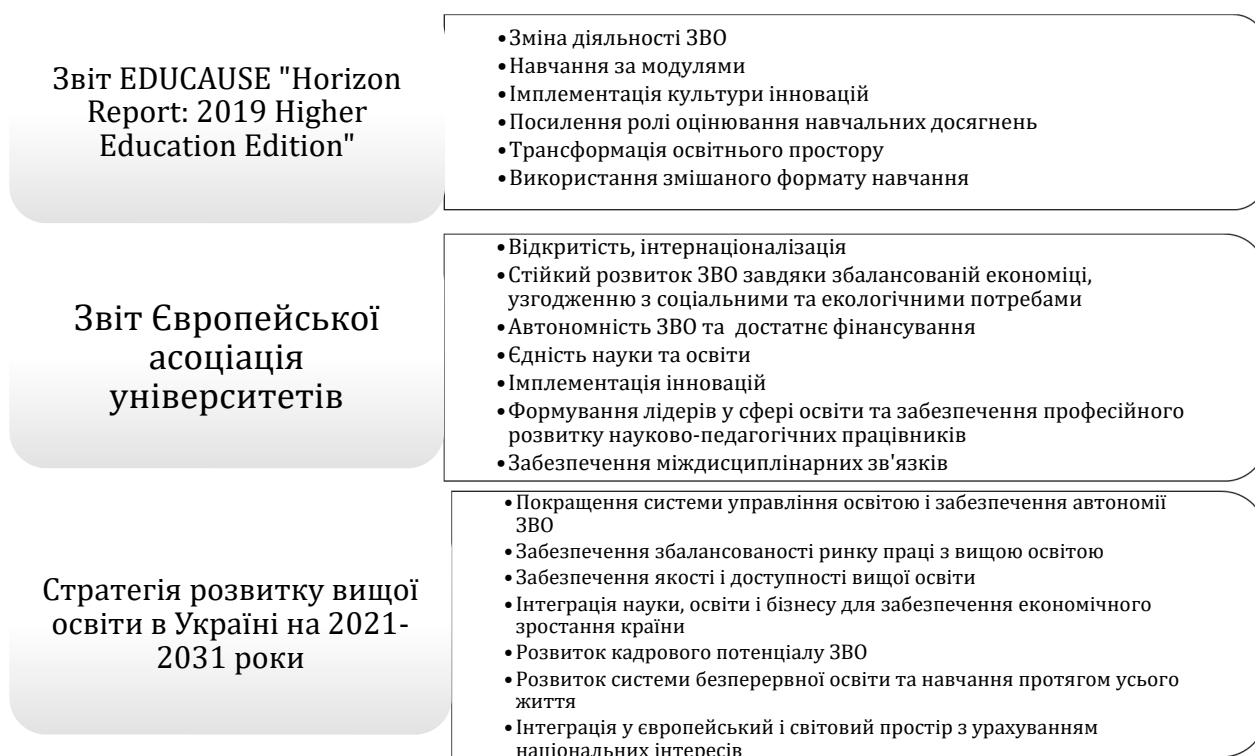

Рис. 1. Сучасні тенденції та перспективи розвитку вищої освіти.

Джерело: розроблено авторами

На основі аналізу наукових праць можемо стверджувати про типологію змін та векторів розвитку вищої педагогічної освіти. Так, розрізняють за тривалістю довгострокові, середньострокові та короткострокові зміни [1, 5]. Згідно П. Блоссфельд [2], М. Вовк [18] та Н. Лазаренко [19] зміни відбуваються на макро-мезо- та мікрорівні. За специфікою застосування зміни поділяють на якісні та кількісні [8, 20], за способом внесення змін – на прогресивні та адаптивні [3, 4]. Крім того, вектори розвитку вищої педагогічної освіти стосуються міжнародного та національного рівня [5, 9, 20, 21, 26]. Таблиця 1 презентує типологію змін та векторів розвитку вищої педагогічної освіти та їх характеристику.

Таблиця 1

Типологія змін та векторів розвитку вищої педагогічної освіти

Типи змін та вектори розвитку	Характеристика змін в системі педагогічної вищої освіти	Автори, які досліджували проблему
За тривалістю змін		
Довгострокові	Розраховані на п'ять років і більше; передбачають переосмислення сфери діяльності ЗВО; вказують на очікувану еволюцію педагогічної вищої освіти згідно міжнародних стандартів; вимагають стратегічного планування в системі освіти та законодавчих змін	М. Альварес-Алонсо, Р. Стотт, І. Моралес-Муноз [1]; О. Волярська [5]
Середньострокові	Відбуваються у період менше п'яти років; стосуються змісту освіти, змін в освітньому середовищі	М. Альварес-Алонсо, Р. Стотт, І. Моралес-Муноз [1]; О. Волярська [5]
Короткострокові	Відбуваються протягом року і менше; передбачають вдосконалення організаційно-методичної системи підготовки майбутніх педагогів; передбачають впровадження інноваційних технологій та методів	М. Альварес-Алонсо, Р. Стотт, І. Моралес-Муноз [1]; О. Волярська [5]
За рівнем здійснення		
Макрорівневий	Стосується системи педагогічної освіти в цілому і дотичний до таких категорій: глобалізація вищої педагогічної освіти; гуманізація та демократизація; інтернаціоналізація; використання альтернативних джерел фінансування; підвищення рівня відкритості вищої педагогічної освіти; підвищення ринкової орієнтації вищої педагогічної освіти; запровадження освіти впродовж життя; вдосконалення професійного розвитку педагогів згідно загальнонаціональних вимог	П. Блоссфельд [2]; М. Вовк [18]; Н. Лазаренко [19]
Мезорівневий	Відбувається на рівні педагогічного ЗВО і стосується розширення його автономії; зростання конкуренції між ЗВО; створення систем внутрішнього забезпечення якості; імплементації ІКТ, у тому числі для дистанційного навчання; трансформація кадрової політики ЗВО; поглиблення міжнародної співпраці ЗВО	П. Блоссфельд [2]; О. Ольшанська, В. Павленко [6]; О. Ісаєва [7]; М. Вовк [18]; Н. Лазаренко [19]
Мікрорівневий	Стосується безпосередньо учасників освітнього процесу і реалізується завдяки спільним міжнародним та національним науковим та науково-педагогічним програмам; підвищенню професійного розвитку науково-педагогічних працівників	П. Блоссфельд [2]; О. Ісаєва [7]; М. Вовк [18]; Н. Лазаренко [19];

	через формальну, неформальну та інформальну освіту; академічній мобільності; запровадженню індивідуальних стратегій навчання; представленню інклюзивного освітнього середовища	
За специфікою застосування стратегій		
Якісні	Розвиток вищої педагогічної освіти зосереджений на якості впроваджуваних інновацій	Г. Михайлишин, О. Кондур, Л. Серман [8]; О. Сергійчук [20]
Кількісні	Орієнтуються на кількість трансформацій, упроваджених у систему вищої педагогічної освіти	Г. Михайлишин, О. Кондур, Л. Серман [8]
За способом внесенням змін		
Прогресивні	Позитивні трансформації поступово збільшуються та посилюються; передбачають імплементацію багатьох освітніх концепцій та використання інноваційних технологій; мають на меті попередження або подолання більшості існуючих викликів	К.-Л. Краусе [3]; Т. Тіппетт, Дж. Лі [4];
Адаптивні	Зміни, що виникають під впливом зовнішнього середовища; передбачають позитивне функціонування на короткий час	Т. Тіппетт, Дж. Лі [4]
За рівнем інтернаціоналізації		
Міжнародні	Відбуваються за умов міжнародної співпраці та запровадження передового зарубіжного досвіду, у тому числі впровадження міжнародних стандартів та уніфікація вимог до освітніх програм, міжнародна академічна мобільність, поширення вивчення іноземної мови, підписання міжнародних угод ЗВО, підтримка інновацій	О. Волярська [5]; Є. Суліма [9]; О. Сергійчук [20]; Н. Мельник, Л. Пуховська, О. Ковтун, І. Білецька, Н. Ладогубець [21]
Національні (внутрішні)	Відбуваються під впливом національного законодавства, з урахуванням внутрішніх особливостей (напр. функціонування ЗВО в умовах збройної агресії російської федерації проти України, у тому числі переміщених)	Н. Мельник, Л. Пуховська, О. Ковтун, І. Білецька, Н. Ладогубець [21]; С. Шкарлет, А. Вітренко, В. Рогова, О. Костюченко [26]

Джерело: розроблено авторами

Згідно Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки [25] реалізація трансформацій, у тому числі стосовно і вищої педагогічної освіти, буде відбувається у три етапи. У таблиці 2 представлено основні заходи та цілі вищої освіти в Україні. Очікується, що у 2031 р. буде розроблена нова Стратегія розвитку вищої освіти, узгоджена зі Стратегією соціально-економічного розвитку країни.

Етапи реалізації заходів щодо розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки

Етап	Період	Характеристика етапу
Перший етап	2021-2022 рр.	Відбулося впровадження необхідного нормативно-правового забезпечення; удосконалення наявних на початок 2021 р. нормативно-правових актів. На цьому етапі увага була зосереджена на створенні системи прогнозування та відбувалися дії щодо планування подальшої ефективності вищої освіти.
Другий етап	2023-2026 рр.	Передбачено запровадити нові форми, види, стандарти освіти. Зміни очікуються щодо широкого запровадження інноваційних технологій, інформатизації та діджиталізації вищої освіти. Запланована реалізація державної політики щодо утвердження української національної та громадянської ідентичності у сфері освіти. Результатом другого етапу буде вважатися досягнення рівня інституційної автономії ЗВО, забезпечення стійкого фінансування їх діяльності, ефективне функціонування дуальної, змішаної, дистанційної освіти, розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом усього життя, запровадження відкритості та доступності педагогічної вищої освіти.
Третій етап	2027-2031 рр.	Заплановано виконати ті завдання, реалізація яких можлива лише після досягнення певного рівня автономії ЗВО, фінансової безпеки системи вищої освіти та усталення нормативно-правової бази вищої освіти. Головним завданням третього етапу є розширення зв'язків освіти з наукою та бізнесом, більш глибока інтеграція у світовий освітньо-науковий простір, інтернаціоналізація та гуманізація вищої освіти, створення підґрунтя для її подальшого розвитку.

Джерело: Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки

Тому в контексті розвитку вищої педагогічної освіти в Україні на найближчі роки слід зосередити увагу на середньострокових та короткострокових трансформаціях, які реалізовані та макро-, мезо- та мікрорівнях. Значні зусилля системи вищої педагогічної освіти спрямовані на здійснення якісних та прогресивних змін для інтеграції у світовий освітній простір. Проте, враховуючи національні особливості функціонування педагогічних ЗВО, окремі дії орієнтовані на адаптивні та внутрішні зміни для протидії існуючим викликам та подальшого поступу вищої педагогічної освіти в Україні.

Так, найбільш важливим векторами вищої педагогічної освіти в Україні є: інтеграція у європейський і світовий простір з урахуванням національних інтересів; покращення системи управління освітою та забезпечення автономії педагогічним ЗВО; забезпечення відкритості та доступності педагогічної вищої освіти; забезпечення професійного розвитку науково-педагогічних працівників; розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом усього життя; запровадження нових форм освіти (дуальної, змішаної, дистанційної); інформатизація та діджиталізація освіти; запровадження інноваційних технологій. Проаналізуємо їх детальніше

I. Інтеграція у європейський і світовий простір з урахуванням національних інтересів передбачає входження української вищої освіти у європейський освітній простір та підвищення якості підготовки вчителів відповідно до Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти. Євроінтеграція вищої педагогічної освіти пов'язана, перш за все, з вимогою модернізації у сфері підготовки майбутніх фахівців та наближення освітнього процесу до критеріїв якості європейської освіти [18]. Зважаючи на це, зусилля вітчизняних педагогічних ЗВО спрямовані на впровадження критеріїв якості вищої освіти, апроксимацію їх до світових стандартів, забезпечення привабливості вищої педагогічної освіти та її конкурентоспроможності на ринку праці [20], закріплення кредитно-модульної системи оцінювання результатів навчання здобувачів освіти [6], культивування принципів академічної доброчесності [27]. На сьогодні реалізовані кроки щодо імплементації заходів міжнародної академічної мобільності, виконання спільних наукових програм із провідними університетами європейського простору вищої освіти, укладено міжуніверситетські двосторонні договори по обміну кадрами [5, 20]. Крім того, інтеграція у європейський і світовий простір стосується розширення можливостей академічної і дослідницької креативності у студентів, публікації наукових результатів у провідних індексованих зарубіжних журналах [7]. На додачу, євроінтеграційний вектор розвитку вищої педагогічної освіти передбачає запровадження системи моніторингу і визначення рейтингу закладів вищої педагогічної освіти, та затвердження системи ліцензування і акредитації згідно міжнародних критеріїв [20].

II. Покращення системи управління освітою та забезпечення автономії педагогічним ЗВО тяжіє до затвердження парадигми теорії управління педагогічною вищою освітою на основі системного підходу, стратегічного планування та якісного моніторингу. Окрім того, певні кроки слід здійснити щодо ефективного планування нововведень, оцінки ризиків прийняття управлінських рішень, ефективний розподіл людських ресурсів. О. Ольшанська та В. Павленко підкреслюють на необхідності запровадженні динамічної системи менеджменту ЗВО, забезпеченні відповідного рівня автономії та збільшенні фінансування за рахунок залучення альтернативних джерел [6]. Сюди ж віднесемо важливість посилення ролі управлінської компетентності фахівців у сфері освіти та формування нових лідерів з умінням застосовувати інноваційні підходи до здійснення управління освітою. Одним із аспектів покращення системи управління освітою та забезпечення автономії педагогічних ЗВО є внутрішнє забезпечення якості освітньої діяльності, яке можливе за допомогою зусиль кафедр, науково-дослідного центру, науково-дослідних лабораторій, науково-практичних центрів, студентських організацій, ради роботодавців тощо [22].

III. Забезпечення відкритості та доступності педагогічної вищої освіти передбачає, з одного боку, конструювання базового змісту освіти, доступної для всіх категорій здобувачів, а з іншого – існує необхідність розвивати варіативні освітні програми з урахуванням інтересів здобувачів освіти. Крім того, цей вектор стосується запровадження інклюзивності освіти, диференціації та індивідуалізації навчання [20]. Окремі зусилля спрямовані на посилення соціальної і гуманітарної складових освіти [7].

IV. Забезпечення професійного розвитку науково-педагогічних працівників стосується постійного підвищення рівня розвитку наукового потенціалу кафедр педагогічних ЗВО, формування у науково-педагогічних працівників педагогічного мислення та навичок гуманістичної поведінки. На сьогодні виникає нагальна необхідність підвищення статусу педагога, посилення економічної та правової підготовки педагогів [6]. Низка дослідників в рамках цього вектору вивчають структурно-змістову специфіку педагогічної майстерності та характеризують її як високу культуру організаторської, управлінської, виховної, методичної, наукової і

громадської діяльності викладача, який володіє творчими навичками, а, отже, може ефективно вирішувати всі завдання під час освітнього процесу разом зі здобувачами освіти [28]. Значна увага приділяється педагогічній етиці як основі реалізації загальних принципів моральності в сфері педагогічної праці. Водночас важливою умовою забезпечення якості вищої педагогічної освіти є виховання у майбутнього педагога громадянськості, гуманізму, відповідальності та толерантності, міжкультурної комунікації, а також розширення співпраці педагогічного ЗВО і школи в професійній підготовці педагога [20]. Важливими умовами розвитку вищої педагогічної освіти є постійна робота щодо вдосконалення педагогічної діяльності та педагогічних знань [10], підвищення рівня методичної та інноваційної готовності педагогів [7, 20], а також позитивна реалізація навчально-педагогічного дискурсу в межах закладу вищої педагогічної освіти [29].

V. Розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом усього життя означає запровадження моделі безперервної освіти для підготовки педагогів, створення нових типів закладів для неформальної освіти [20]. Водночас увага приділяється поступальності у формуванні творчого потенціалу майбутнього фахівця в галузі освіти, інтеграції навчальної і практичної діяльності [7]. Дослідники наполягають на важливості для науково-педагогічних працівників самоосвіти в періоди між заходами організованої навчальної діяльності та підкреслюють, що в наступні роки поєднання формальної, неформальної та інформальної складових безперервного освітнього процесу буде лише поглиблюватися [7, 20].

VI. Запровадження нових форм освіти (дуальної, змішаної, дистанційної) обумовлене необхідністю створення нового освітнього середовища ЗВО з відповідними умовами, формами, методами та технологіями, необхідними для якісної реалізації освітньої програми [12]. Змішане навчання визначається як поєднання різних підходів до навчання, інформаційних і педагогічних технологій, практико-орієнтованих завдань та комбінування моделей та стилів викладання [12, 13]. Така форма навчання передбачає впровадження гнучкої моделі освіти, яка може трансформуватися залежно від умов освітнього середовища. Водночас дуальне форма навчання передбачає взаємодію освітньої підготовки майбутніх фахівців в ЗВО та на підприємстві, де на практиці можна здобути фахові компетенції [14]. Дистанційним навчання називається сукупність інформаційних технологій та методів викладання, які дають змогу навчатися без фізичної присутності здобувачів [10, 16, 26]. Нові форми навчання є особливо актуальними в умовах кризових соціальних ситуацій (наприклад, обмеження освітнього простору внаслідок пандемії чи дотримання безпечного освітнього середовища під час воєнного стану) [13, 16, 21]. Використання дистанційного навчання, змішаного й мобільного формальне й неформальне навчання є головною умовою гнучкості та успішності ЗВО [13, 16]. На сьогодні нові форми навчання дають змогу реалізувати віртуальну академічну мобільність учасників освітнього процесу [15].

VII. Інформатизація та діджиталізація вищої педагогічної освіти визначається як необхідна умова забезпечення конкурентоспроможності ЗВО, яка спонукає до сталого інноваційного розвитку вищої педагогічної освіти [13]. Основними перевагами інформатизації та діджиталізації вищої педагогічної освіти вважаємо активізацію пізнавальної діяльності; підвищення мотивації до навчання; доступність інформації, що значно спрощує процес освіти; можливість реалізувати міждисциплінарний контент, поява рівних можливостей для отримання освіти [17]. Окрім того, значна роль приділяється формуванню готовності фахівця у галузі освіти до цифрової трансформації процесу навчання і, як результат, проектування індивідуальної освітньої траєкторії та організації сучасного освітнього процесу на засадах співпраці [21], заміна традиційних

методів і форм навчання відеопрезентаціями, проведення уроків через спеціальні платформи, онлайн тестування тощо [10, 16].

VIII. Запровадження інноваційних технологій [5, 7] обумовлено тим фактом, що інновації є закономірним явищем, метою якого є вирішити завдання підвищення ефективності вищої педагогічної освіти. Головне завдання запровадження інноваційних технологій – модифікація мети, змісту, методів, форм навчання, стилю педагогічної діяльності, приведення освітнього процесу до сучасних вимог та запитів ринку праці. Найпоширенішими інноваційними технологіями у вищій педагогічній освіті є: структурно-логічні, інтеграційні, професійно-ділові, тренінгові, ІКТ, інтерактивні, нестандартні уроки [6, 10, 19]. Значну увагу приділяють запровадженню інноваційних технологій для підвищення ефективності оцінювання досягнень здобувачів освіти та вимірювання їх рівня професійної компетентності [18, 20, 22]. С. Оляр [11] зазначає, що запровадження таких технологій буде відбуватися швидше завдяки інноваційній політиці держави у сфері вищої освіти, яка повинна базуватися на системі принципів, що орієнтовані на особистісні потреби здобувачів освіти і задоволення суспільних потреб освічених особистостей, підготовлених до інноваційної діяльності. Значною мірою ефективність імплементації інноваційних технологій залежить від інтеграції науки, освіти та бізнесу, а також оптимізації механізмів державного регулювання сфери освіти та самоуправління на демократичних засадах.

Висновки

Дослідження сучасного стану розвитку вищої педагогічної освіти та визначення актуальних трендів щодо її вдосконалення є важливим стратегічним завданням педагогічних ЗВО. На основі аналізу науково-педагогічних праць щодо проблем підготовки сучасного педагога зміст поняття «вектор розвитку педагогічної освіти» визначено як тенденцію чи тренд розвитку, окреслену в ретроспективі її поступу і активізовано на сучасному етапі, зважаючи на існуючі трансформації підготовки майбутнього фахівця в галузі освіти в зарубіжних країнах та з урахуванням особливостей національної системи. Трансформації системи педагогічної вищої освіти вирізняються за тривалістю, за рівнем здійснення, за специфікою застосування стратегій, за способом внесення змін, за рівнем інтернаціоналізації.

Згідно Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки реалізація заходів, у тому числі стосовно і вищої педагогічної освіти, буде відбувається у три етапи. Другий етап триватиме до 2026 року і під час нього передбачено запровадити нові форми, види, стандарти освіти. Зміни очікуються щодо широкого запровадження інноваційних технологій, інформатизації та діджиталізації вищої освіти. Запланована реалізація державної політики щодо утвердження української національної та громадянської ідентичності у сфері освіти. Результатом другого етапу буде вважатися досягнення рівня інституційної автономії ЗВО, забезпечення стійкого фінансування їх діяльності, ефективне функціонування дуальної, змішаної, дистанційної освіти, розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом усього життя, запровадження відкритості та доступності педагогічної вищої освіти.

В контексті розвитку вищої педагогічної освіти в Україні на найближчі роки слід зосередити увагу на середньострокових та короткострокових трансформаціях, які реалізовані та макро-, мезо- та мікрорівнях. Значні зусилля системи вищої педагогічної освіти спрямовані на впровадження якісних та прогресивних змін для інтеграції у світовий освітній простір. Проте, враховуючи національні особливості функціонування педагогічних ЗВО, окремі дії орієнтовані на адаптивні та внутрішні зміни.

Визначено, що найбільш важливим векторами вищої педагогічної освіти в Україні є: інтеграція у європейський і світовий простір з урахуванням національних інтересів;

покращення системи управління освітою та забезпечення автономії педагогічним ЗВО; забезпечення відкритості та доступності педагогічної вищої освіти; забезпечення професійного розвитку науково-педагогічних працівників; розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом усього життя; запровадження нових форм освіти (дуальної, змішаної, дистанційної); інформатизація та діджиталізація освіти; запровадження інноваційних технологій. Проаналізуємо їх детальніше

Таким чином, період 2022-2026 рр. повинен стати ключовим у реалізації стратегій забезпечення сталого розвитку та удосконалення системи вищої педагогічної освіти в Україні, апроксимації її до європейських та світових стандартів в контексті якісної підготовки майбутніх фахівців та підвищення конкурентноспроможності педагогічних ЗВО. В подальшому планується дослідити вектори розвитку вищої педагогічної освіти в Україні у поствоєнний період.

Список використаних джерел

1. Alvarez-Alonso M. J., Scott R., Morales-Muñoz I. COVID-19: Mid- and Long-Term Educational and Psychological Consequences for Students and Educators. *Frontiers in Psychology. Section Neuropsychology*. 2022. April 18. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.903022>
2. Blossfeld P. N. How do macro- and micro-level changes interact in the emergence of educational outcomes? *Sociology Compass*. 2022. September 20. DOI: <https://doi.org/10.1111/soc4.13042>
3. Krause K.-L. D. Vectors of change in higher education curricula. *Journal of Curriculum Studies*. 2022. № 54(1). P. 38-52. DOI: <https://doi.org/10.1080/00220272.2020.1764627>
4. Tippett T. P., Lee J. J. Looking Back to Move Forward: Understanding Progressive Education in the 21st Century. *Journal of Applied Learning in Higher Education*. 2019. № 8. P. 79-98. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1285555.pdf>
5. Волярська О. С. Напрями розвитку вищої освіти в Україні в умовах нестабільності. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2020. Вип. 2(18). С. 34-43. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(18\).2020.34-43](https://doi.org/10.35387/od.2(18).2020.34-43)
6. Ольшанська О. В., Павленко В. М. Сучасні вектори розвитку освітніх процесів у закладах вищої освіти. *Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації*: Матеріали III Міжнар. наук.-прак. конф., 8 жовтня 2021 р. Київ: КНУТД, 2021. С. 62-64.
7. Ісаєва О. Вектор реформування вищої освіти в умовах глобалізації. *Молодь і ринок*. 2021. № 7-8 (193-194), С. 29-32.
8. Mykhailyshyn H., Kondur O., Serman L. Innovation of education and educational innovations in conditions of modern higher education institution. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2018. № 5(1). P. 9-13. DOI: <https://doi.org/10.15330/jpnu.5.1.9-16>
9. Суліма Є. М. Інтернаціоналізація вищої освіти в контексту сучасних тенденцій цивілізаційного розвитку. *Педагогічні науки*. 2018. Вип. LXXXIV(2). С. 169-173. Взято з: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/710096.pdf>
10. Kolomiiets N. A. An Analysis of Current Trends in the Organization and Optimization of Higher Education in Ukraine in the Context of Modernization. *Science and Education: a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2022. X (103), Issue: 265. P. 24-27. DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2022-265X103-03>

11. Oliiar M. Innovation in higher pedagogical education: reality and prospects. *Mountain school of Ukrainian Carpaty*. 2021. № 5. P. 88-92. DOI: <https://doi.org/10.15330/msuc.2021.25.88-92>
12. Нестуля О. Нестуля С., Кононець Н. Варіативні моделі змішаного навчання (blended learning) у вищій школі: досвід ПУЕТ. *Вища школа*. 2021. № 11. С. 7-20.
13. Sherman M., Puhovskiy E., Kambalova Y., Kdyrova I. The future of distance education in war or the education of the future (the Ukrainian case study). *Futurity Education*. 2022. № 2(3). P. 13-22. DOI: <https://doi.org/10.57125/FED/2022.10.11.30>
14. Довгенко Я. О., Яременко Л. І., Яременко Ю. В. Впровадження дуальної освіти у виші: переваги та ризики. *Економіка та суспільство*. 2021. № 28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-29>
15. Bakhmat, O., Lisina L., Udovenko I., Nikolenko L., & Buhlai N. Development of online and offline academic mobility of students in modern conditions. *Revista Eduweb*. 2022. № 16(3). P. 146–159. DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.03.11>
16. Mospan N. V., Ognevyuk V. O., Sysoieva S. S. Emergency higher education digital transformation: Ukraine's response to the COVID-19 pandemic. *Information Technologies and Learning Tools*. 2022. Vol 89(№ 3). P. 90-104. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v89i3.4827>
17. Bader S., Oleksienko A., Mereniuk K. Digitalization of future education: analysis of risks on the way and selection of mechanisms to overcome barriers (Ukrainian experience). *Futurity Education*. 2022. № 2(2). P. 21-33. DOI: <https://doi.org/10.57125/FED/2022.10.11.26>
18. Вовк М. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні: виклики та перспективи. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2020. Вип. 22. С. 150-165. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2020.22.222016>
19. Лазаренко Н. І. Професійна підготовка вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції: монографія. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2019. 365 с. Взято з: <https://library.vspu.net/jspui/bitstream/123456789/5281/1/Монографія.pdf>
20. Сергійчук О. Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти України на сучасному етапі. *Теоретична і дидактична філологія. Серія «педагогіка»*. 2018. № 27. С. 180-188.
21. Melnyk, N., Pukhovska, L., Kovtun, O., Biletska, I., Ladohubets, N. Current trends of teacher education in the Ukraine and EU countries under conditions of pospandemia and russian invasion. *Amazonia Investiga*. 2022. № 11(56). P. 103-113. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.11>
22. Кравченко О. Карпич І. Система внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти: з досвіду факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2021. № 1(11). С. 61-72. <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2021-11-1-61-72>
23. EDUCAUSE Horizon Report: 2019 Higher Education Edition / B. Alexander et al., Louisville, CO: EDUCAUSE, 2019. 44 p. Взято з: <https://library.educause.edu/-/media/files/library/2019/4/2019horizonreport>
24. Universities without walls: A vision for 2030. Brussels: European University Association, 2021. 13 p. Взято з: <https://eua.eu/downloads/publications/universities%20without%20walls%20%20a%20vision%20for%202030.pdf>
25. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2020. 71 с. Взято з:

- <https://mn.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
26. Освіта України в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний збірник / С. Шкарлет та ін. Київ: Міністерство освіти і науки України, Інститут освітньої аналітики, 2022. 358 с. Взято з: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analityc.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>
27. Башкір О. Реалізація принципів академічної доброчесності в закладах вищої освіти України. *Educological discourse*. 2021. № 2(33). С. 77-90. Взято з: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/824/647>
28. Філатова Л. С. Педагогічна майстерність : навчальний посібник для здобувачів вищої освіти педагогічних університетів за спеціальностями 013 Початкова освіта; 016 Спеціальна освіта. Харків: ХНПУ, 2021. 90 с. Взято з: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5884/1/Навчальний%20посібник.pdf>
29. Бхіндер Н. В. Лінгвістичний аспект навчально-педагогічного дискурсу викладача англійської мови у закладі вищої педагогічної освіти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2019. № 8(76). С. 29-31. DOI: [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2019-8\(76\)-29-31](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2019-8(76)-29-31)